

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

Санитар-эпидемиология болумну эм медицина учрежденияланы аурууну тыйыу ишлерини юсюнден тынгылы сёлешу

Республиканы Башчысы **Казбек Коков** Коронавирус жукъган аурууну болдурмау эм аны жайылууна къажуу иш бардыргъан оператив штабны кезиулю кенгешин видеоконференция халда бардыргъанды. Анда КЪМР-де санитар-эпидемиология болумга эм медицина организацияланы COVID-19 аурууну жайылуун тыйыу жаны бла ишлерине къаралганды.

Коронавирус жукъган аурууну регионда халына эс буруп, КЪМР-ни Башчысы эпидемиология болум кыйындай къалганын, аны бла бирге ахшы тюрлениуле жерлерин тапханларын да белгилегенди. Алай бла кюн сайын ачыкъланган

саусузланы саны хазна тюрленмегени, арт кезиуде уа аякъланганланы ауругъанладан кеп бола барганы. Госпитальлада саусузланы саны юч ыйыкъдан артыкъ заманны 1500-1530 дегенча тарих-

леден хазна кетюрюлмейди. КТ-тintiулене эселлерине кере больницалы болмагъан пневмонияла азая барадыла.

Эселлени кючлер ючюн КЪМР-ни къырал эм муниципал властьларына,

жууаплы ведомстволарына профилактика мардаланы сакълауу юсюнден жамаут бла информация-ангылатыу ишни бардыргыга буюрулганды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ОПЕРАТИВ ШТАБ

Тохташдырылган жорукъланы къаты тутуу ишексиз болушады

КЪМР-де коронавирус аурууну профилактикасы эм аны жайылууна къажуу оператив штабдан белгиле этгенлерича, бюгонлюкде вирус 11 808 адамда ачыкъланганды. Ол санда тюнене ол 90 инсаннга жукъганды.

Андан сау болгъанланы саны да 9 мингге жууукълаша келеди - 8789 пациент. Ол санда тюнене 127 адам хорлагъандыла вирусну. Бюгонлюкде медицина болушлукъ 2828 пациентге бериледи.

Алай жарсыулу тарихле да бардыла. Пандемияны аллындан бери бу жукъгъан ауруу 191 инсаныбызны жашауун юзген-

ди. Ол санда тюнене юч адам ауушхандыла.

Коронавирус КЪМР-де жайылып башлагъандан бери 270,4 мингден аслам тест бардырылганды (бир кюннге 1469 тинтиу). Госпитальлада 1536 пациент бардыла, аланы арасында тест коронавирус ауруу жукъганын ачыкъламагъанла да. Реанимация бөлүмде 90 саусуз турадыла.

Оператив штабдан белгиле этгенлерича, вирус бютонда 65 жылдан таматалагъа, ауруулары юслеринден кетмегенлеге къоркунуду. «Аны себелли профилактика мадарла бютонда магъ-

аналыдыла. Адамла кеп жыйылгъан жерледе, транспортда медицина маскала жюрютюрге, бир бирден бек аздан метр кенгликте турургъа, къолланы сапын бла терктер жууаргъа тийишлиди. Онг болгъанына кере, адам бла да саламлашмазгъа, къычаклашмазгъа къорешигиз», - деп эсертгенди Оператив штабдан.

Бюгонлюкде республикада COVID-19 жукъгъанланы 9 госпитальда багъадыла. Алагъа 1,8 мингден аслам жер къуралганды.

Россияны битеу субъектеринде COVID-19 вирус

жагъылгъанланы саны 2,039 миллиондан аслам болганды, ол санда бир кюннге вирус 24,3 минг адамда ачыкъланганды. Пандемияны аллындан бери 1,55 миллион инсан сау болгандыла. Вирусну кетюралмай, 35,3 минг адам ауушханды (тюнене 461 пациент).

Джонс Хопкинс атлы университет белгиле этген тарихлеге кере уа, битеу дунияда бу ауруу 58,56 миллион адамга жукъганды. Вирусдан ауушханланы саны миллиондан озгъанды - 1,35 миллион саусуз.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырагъанды.

Россеиде налог органланы ишчилерини кюню бла Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Коковну АЛГЫШЛАУУ

Федерал налог службаны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны келечилерин профессионал байрамлары эм РФ-ни налог органлары къуралганы 30 жыл тольганы бла битеу жюрегимден алгышлайма.

Озгъан жыллада Управленияны коллективине магъаналы эм кыйын жумушланы тамаларгъа тюшгенди. Бюгонлюкде ол салынган борчланы тынгылы толтургъанын айттыргъа, аны Къабарты-Малкъар Республиканы Социал-экономика айныу стратегиясын жашауда бардырууда магъаналы жерни алганын шарт белгилерчады.

Управление биринчи атламырындан башлап къырал власть органла эм республиканы жер-жерли самоуправление органлары бла тийишли байлалыкъла къураалганды, бек башы уа - иелик этген субъектлени, бизнесни эм граждандыны ышануулуларына тийишли болалганды. Шендоюгу кыйын болумлага да къараматанлай, республикада финанс тохташуулу къакланганында, сёзсюз, аны коллективини уллу кыйыны барды.

Управленияны ишчилери мындан арысында да келерини профессионал борчларын тынгылы толтурууларына, тийишли ишчи болумланы къуралууларына, республиканы айныуна, адамланы жашауларын игилендириуге кыйгырылкъларына ийнанам.

Федерал налог службаны Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны ишчилерине саулыкъ-эсенлик, Къабарты-Малкъарны эм Ата журтубузун игилигине жоралаган магъаналы эм жууаплы жумушларында жетишимле тежейме.

Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауу юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Кеп жылланы бет жарыкълы урунганлары ючюн Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа

АШИНОВА Жанна Владимировна - Федерал налог службаны Нальчик шахарда 2-чи номерли Инспекциясыны тышына чыгып тинтиуле бардыргъан 1-чи номерли бөлүмюню тамата къырал налог инспекторун

БЕРЕЖНОВА Ирина Анатольевна - Федерал налог службаны Нальчик шахарда 2-чи номерли Инспекциясыны камеральный тинтиуле бардыргъан 1-чи номерли бөлүмюню таматасыны орунбасарын

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

К. КОКОВ

Нальчик шахар, 2020 жыл 19 ноябрь, № 148-УГ

Билдириу

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатларыны эслерине

2020 жылда 26 ноябрьде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини кезулю жыйылууу къураллыкъды. 10:00 сагъатда башланарыкъды.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини пресс-службасы.

Жазылыу - 2021

Тилибизни, бирчалыгыбызны сакълауу себеби

Багъалы шүёхла!

Ана тилибизде чыкъган газетибиз къыраллыгыбызны белгилеринден бириди. Аны таулу юйорледе болууу, кёрюнюю - ктууанчды, ёхтемликди. Ол ёз халкъыбызны адамына санагъаныбызны шагъатлыгыды, сабийлерибизни, туудуктарыбызны тюз ёсдюрююну, тилибизни, бирлигибизни сакълауу ышангылы себебиди. Алайды да, келигиз, «Заманнга» жазылайыкъ, аны алайыкъ, окъуюкъ!

Бизни индексбиз - П 5893

Санитар-эпидемиология болумну эм медицина учрежденияланы арууну тыйыу ишлерини юсюнден тынзылы селешуу

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КЪМР-де Роспотребнадзорну Управлениясыны таматасы **Жирслан Паговну** билдиргенине кере, 2020 жылда 18 ноябрьге Къабарты-Малкъар Республикада 11629 коронавирус жукъган болганды, аладан 8541 адам сау болганды, 186-сы ауушандыла. 267 мингден артыкк тестирование этилгенди. Госпитальда медицина болушлукну 1531 саусуз аладыла, аладан 88-си реанимациядады, 13-сю – ИВЛ-де.

КЪМР-ни Саулукъ сакълау министрствону керюмдюлеринден белгили болганыча, республикада битеу да бирге кючлери 1852 жатар жерлери бла, ол санда 1048-си кислороду бла, сегиз организацияны мурдорунда тогуз госпиталь ишлейди. Россейни Саулукъ сакълау министрствосуну норматив излемле жаны бла, ол санда къошакъ жатар жерле бла, планы 214,1 процентке толтурулганды.

Къорктуу жукъган аруула жаны бла госпитальланы ишлерин 360 врач эм 991 гитче бла орта медицина ишчи толтурадыла. Бююнлюкде COVID-19 аруулары тохташдырылган 1548 саусуз амбулатор багыудадыла.

Къабарты-Малкъар Республиканы амбулатор багыуда

болган жамауатына болушур, юйде медицина болушлукну тапдыруу амалланы иглендируу умут бла Республикалы телемедицина ара ишлегенлей турады. Ол юч жумушун бирден тындырады – инсанла телефон бла селешуу сорсала жууаплайдыла, поликлиникаланы терапевтлери бла видеоконсультацияла бардырадыла, амбулатор саусузлагъа эс бурадыла, аланы багылыу халларына къарайдыла. 2020 жылда 9 ноябрьден бери 124 видео-вонок келгенди, телефон бла 455 селешуу болганды, 1082 амбулатор саусузну халларына аудиоконтроль этилгенди.

РФ-ни Правительствоосу бла коронавирус жаны бла кенгешде къыралны Президентти белгилеген магъаналы соруулагъа да эс бурганды Казбек Коков. Алып айтханда, Владимир Путинни буйругу бла къырал эм регион аптека ыздада дарманла женгилрек табылырча, аланы чыгаруу кебейтилликди. Андан сора да, кюн сайын бардырылган тестированиланы кебюрек этерге эм тестлени эсеплери теркирек берилерге тийишлиди.

Энчи эсни Казбек Коков поликлиника ишчилени транспорт бла жалчытылынуларына бурганды. Регионну таматасы жуаплы органлагъа

поликлиникалагъа жетмеген транспортну сатып алырча онглары къуаргъа да бурганды.

Россей Федерацияны Правительствоосуну Председателини орунбасары Татьяна Голикова къыралны Президентти бла кенгешде эшитдирген информациягъа кере, амбулатор багыуда болган адамлагъа бурюулган хакъсыз дарманла жаны бла контрактациягъа кере Къабарты-Малкъар алчы регионланы тизмесини саньнады. Казбек Коков, КЪМР-ни толтуруучу органларына бу ызда ишлери ючюн ыразылыгын билдирип, амбулатор саусузланы керекли дарманла бла заманында жалчытыугъа сакъ болургъа чакъырганды.

Кенгешни чегинде Республиканы Башчысы эм къорктуу жукъган арууларына госпитальларында урунганлагъа энчи ыспас этгенди. Казбек Коков социал сетьледе адамланы айтыуларын тингенден сора врачлагъа бла больницаланы башха ишчилерине ыразылыкъ аслам билдирлени тохташдырылганын да белгилегенди.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуну пресс-службасы.

Программа

Бусагъатдагы онглары сингдире

РФ-ни эл мюлк министри Дмитрий Патрушев «Единая Россия» партианы «Россейни эли» проекти бла байламлы кенгешине къатышханды. Ол анда «Эл тийрелени комплекс халда айнытуу» къырал программа къалай бардырылганыны юсюнден хапарлаганды.

Министр айтханнга кере, быллай тийрелени тынгылы айнытуугъа къыралны социал-экономика политикасында бек уллу магъана бериледи. Министерство бу программаны элдеде жашагъанлары сейрлерин эм башына салып жарашдырганды.

- Ахыр жылны ичинде программаны юсю бла министрствогъа 141 миллиард сом багыасына заявка берилгенди.

Ол а аны аллында жылдан эки кереге кедю. 2021-2023 жыллагъа уа аны ёлчери 237,1 миллиард сом болады, - деп Дмитрий Патрушев партианы келечилерине федерал бюджетни хазырагъанда программаны ары къошаргъа себеплик этгенлери ючюн ыразылыгын билдиргенди. Элени айнытууда министр шендогю архитектура амалланы хайырланьгъа кереклисин да белгилегенди.

Кенгешге Къабарты-Малкъарны атындан Правительствоосуну Председателини орунбасары Марат Хубиев эмда эл мюлк министри энчиниси Тимур Вадахов къатышхандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырагъанды.

Конкурс

Ким алгъа чыгъар

«Россейни татыулары» аш-азыкны биринчи миллет конкурсуна бизни республиканы атындан энтта да эки регион бренд жиберилгенди: Къабарты-Малкъарны гара суулары бла Кахунда битген бадыражанла. Аны юсюнден Эл мюлк

озгъан ёмюрню токъсаньны жылларындан бери бек тири кюрешедиле. Бу бадыражанла «Татыула аш къатыбызда» деген ёлюмде кергюзтоллюкюле.

Билдиргенибизча, конкурсда къол кетюрюу 19 ноябрьден башлап, экинчи декабрьге дери барлыкъды. Алай эсе уа, келигиз [Вкусыроссии.рф \(https://russiantastes.ru\)](https://russiantastes.ru) сайтха кирип, бизни республиканы аш-азык брендлерине билеклик этейик.

министерстводан билдиргенди.

«Эльбрус», «Долинск», «Терек», «Нальчик», «Шхельда», «Джулат», «Бабугент» гара сууларыбызны республиканы тышында окъуна иги биледиле. Къабарты-Малкъарда гара суула адамны саулугъуна хайырлы микроэлементленден байдыла.

Быллай суу республикада жюзден артыкк жерде чыгъады. Аланы кёлпогю бла бизни республика къыралны къайсы регионундан да алдады. Чыранладан келген сууларыбыз татыу, качествуу бла да тыш къыралланы сууларыны бирине да хорлатырыкк тыйюлдюле.

Конкурсну «Суула» ёлюмонде Шимал Кавказдан бек кеп заявка берилгенди. Алай дагыда биринчи жерни сютден жарашдырылган продукция алады. Экинчини уа - этден этилген ашарыкъла.

Энтта да бир бренд а - Кахунда ёсдюрюлген бадыражанладыла. Ол эллиле аны бла

Бюджет ырысхыны кереклисича файдаланырча

Россейни Эл мюлк министрствосу бюджет ахча агропромышленность комплексге себеплик этиуге къалай жетгенине дайым эс бурады. Бу кюнге регионланы барына да 123,4 миллиард сом ёлюннгенди.

Андан хайырланьчулагъа 95,6 миллиарды берилгенди, неда 77,4 проценти. Къабарты-Малкъарда уа аграрчыла 1,85 миллиард сом къоллу болгандыла. Ол а белгиленген мардан 88,18 проценти. Аны юсюне республиканы бюджетинден ёлюмонно айнытыугъа 118,5 миллион сом жиберилгенди.

Бюджет ахчаны хайырланьны жаны бла бизни республика Шимал Кавказда алчы жердеди. Сагъынылган керюмдюню орталыкк ёлчери округда кеп къалмай 70 процент болады.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырагъанды.

АКЦИЯ

Башхаланы жарсыуларын жюреклерине жууукъ ала

Кеп болмай Нальчикден юч юйор Къабарты-Малкъарда «Битеуроссей тишируу союз «Надежда России» жандаурлукъ фондну ёлюмюне сабийлеге юс эм аяк кийимле, адырла, жууургъан, жастыкк керекле эмда мингле бла башха абериле бергендиле. Аланы кебюсю жангыла болгъанларын да белгилерчады. Жарсыугъа, акциягъа къатышханла аланы атлары белгили болурун сыймегендиле. Болсада бу аланы биринчи жандаурлукълары болмагъанын а букъдурмагъандыла.

Бююнлюкде «ВЖС» Надежда России» фондну юсюнден республикада кенг белгиледи. Аны башчысы Елена Букина ай сайын «Твори добро, твори во благо!» деген жандаурлукъ акцияны бардырады. Фонд эрттенден бери республиканы социал службалары бла байламлыкъ жюрютеди, ол себепден башха-башха жерледен жыйылган саугъала терк окъуна чачыладыла. Бу жаны бла социал педагогла эм башхала да иги болушадыла.

Бусагъатда, коронавирус жукъган аруу жайылыргъа къорктуулу кезиуде, юйорле бла энчи халда ишлерге тошеди. Аны бла байламлы фондну келечилери алгъадан не керек болганын билерге кюрешедиле.

- Бизге бир тюрюу зат излеп сёлешгенле да аз тыйюлдюле. Сёз ючюн, кеп болмай уллайгъан тишируу ходоку бла жалчыханбыз. Былтыр а Нальчикден бир юйор саугъа этип тылны жигитине коляска бергенбиз. Кеп сабийли анала уа кебюсюнде жылы кийимлени сыйюп аладыла. Иллаулагъа, китаплагъа да сурам улуду. Бизни ишибизде ётхемлендирген баш шартладан бири ата-аналаны эм сабийлени ыразы эталсакъ, - деп къошады Елена Букина.

- Жерлешлерибизни арасында ачык эм халал адамла аслам болганы бек къуандырады. Бизни жамауат

организация, эм биринчиден, къолайсыз кеп сабийли юйорлеге болушады. Бу жаны уллайгъан тишируу ходоку бла жалчыханбыз. Былтыр а Нальчикден бир юйор саугъа этип тылны жигитине коляска бергенбиз. Кеп сабийли анала уа кебюсюнде жылы кийимлени сыйюп аладыла. Иллаулагъа, китаплагъа да сурам улуду. Бизни ишибизде ётхемлендирген баш шартладан бири ата-аналаны эм сабийлени ыразы эталсакъ, - деп къошады Елена Букина.

Жерлешлерибизни арасында ачык эм халал адамла аслам болганы бек къуандырады. Бизни жамауат

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

БАШЛАМЧЫЛЫКЪ

Студентлени бла окъуучуланы компаниялага урунуу жаны бла чемерликлерин ачыкъларча

Бу кюнде Къабарты-Малкъар къырал университетни «Точка кипения» платформасында «Управляй!» деген битеурросей жаш тѣло Кубокну регион даражалы жарым финалы бардырылады. Аны кезиунде шѣндогюлю студентледе бусагатагы болумлада болурга тийишли башчылыкъ эте билиу жаны бла хунерлиликери ачыкъланады.

Бу проект «Россия – страна возможностей» президент платформаны къыйматлы башламчылыкларындан бириди. Дагында онлайн халда эришиуле Ставрополье бла Махачкъалада Нальчикдеги бла бир заманда озарыкъдыла.

2020 жылда саулай да къыралдан колледжлени эмда вузланы 145 мингден аслам окъуучусу, студенти эмда выпускниги Кубокну сайлау урумуна къатышхандыла. Аладан 1100 адам регионлу жарым финаллага чыкъгандыла. Къабарты-Малкъарда уа ала 29 студент боладыла. Кеслери да барысы да КъМКЪУ-ну башха-башха бѣлюмлеринде окъуйдула. Бирлери «Точка кипенияны» майданында, башчалары уа дистанцион халда къатышхандыла проектге да.

Москвадан видеоконференция халда аланы «Россия - страна возможностей» автономлу коммерциялы болмагъан организацияны байламлыкъла жаны бла башчысы Антон Сериков алгышлаганды. Вузну ректоруну къуллугъун толтургъан Юрий Альтудов а кесини сѣзюнде бу къыйын кезиуде итинулюклерин, алларына салынган борчланы тамамларга амалла къурай билгенлерин ачыкълагъан жаш тѣлогу ыспас этгенди. Аны

бла бирге уа алагъа келир заманда бюгон алгъан сынамлары хайырланып, жетишимли болурларын сѣюгенин да билдиргенди.

Къабарты-Малкъарда ITVIA GROUP филиалны директору, проектни экспертлеринден бири Залим Тлапшюков а Кубокга къатышханланы эм тирилерин, айырмалыларын ITVIAxhoo Soft компанияга стажировкага алырга хазыр болганын айтханды. Жашланы бла къызыланы КъМР-ни экономика айнуууну министри

стратегиялы оюмланы къурагъа керекдиле.

Кубокда хорлагъанла, багъалы саугъала алгъанларындан сора да, алагъа компаниялага таматалыкъ этиу жаны бла окъуу программалага тийишлиликде билим алырча онг да болуукъду. Дагында росейли компаниялада стажировкаланы ѳтерикдиле. Оюну кезиунде анга къатышханланы эселлерин иш беруичюлени жанындан экспертле тинтирикдиле. Университетни пресса арасы билдиргенге кѳре, ала 27 ноябрьге белгили болуукъдула.

КъМКЪУ-ну сагъынылгъан Кубокга деп бѣлюнген майданында аны бардыруну «Управляй!» оюну башчысы Вячеслав Шоптенко, проектни таматасыны орунбасары

Рахайланы Борис да алгышлагъанды.

Оюну мураты РФ-ни бийик билим беруичюну окъутуу организацияларыны студентлерини башчылыкъ эте билиу жаны бла хунерлиликери не даражада болганын ачыкълауду эмда алагъа бирикген халда багъа салыуу. Анга къатышханла уа кеслерини виртуал компанияларыны айнуу жоллары жарашдырырга эмда хар кезиуден маркетинг, кадрла, ырыскы, логистика сфералада 75

Евгений Кочетов, менеджер Алѣна Ануфриева (ол быллай Кубок бла саугъалангандан бириди) жалчытадыла. Поволжьеде Столыпин атлы управление институтуну (РАНХ и ГС филиалы) студенти А. Ануфриева былтыр быллай Кубокну къытханы бла байламлы 500 минглик билим беруу грантын алганды, андан сора да, ол Екатеринбург шахарда бардырылгъан миллет финалына да чакъырылгъанды.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

Шимал Кавказ кюн сайын

Аслам терек орнатхандыла

«Агъачлына сакълау» федерал проектни Ингушетия 100 процентге толтурганды – 2020 жылда регионда 28 мингден аслам терек орнатылганды. Алай бла агъач 30 гектар чакълы бир жерде – Новоредантский, Галашкинский эм Нестеровский лесничествода – жангыртылганды.

Тереклени орнатуу апрель-июнь эм октябрь-ноябрь айлада бардырылганды. Бу ишлеге республиканы табиғат байлыкъла эм экология жаны бла министри Магомед Евлов, аны орунбасарлары, лесничестволаны, «Волонтѳрла-экологла» битеурросей общество келечилери да къатышхандыла. Проектни баш мураты табиғат болумланы неда адамны хатасы жетип къурутулган агъачланы жангыртууду.

Интернетни жумушлагъа толу къошарча

Шимал Осетия-Аланияны властьлары «Мамисон» курортну мобил связь эм Интернет бла жалчытуу проблемасын тамамлауга киришгендиле, деп билдиреди республиканы информация технологияла эм связь жаны бла управленясыны башчысы Алан Салбиев.

Ол айтханыча, бюгонлюкте волоконно-оптика трассаны проектированиасы этилип башланганды, тергеуле бардырыладыла. Алай бла къысха заманны ичинде анда связь болуукъду. Андан сора къурулушла да башланырыкъдыла. Курорт кеси 2021-2023 жыллада субъектени Алагир районунда (Владикавказдан 100 километр узаклыкъда) ачыллыкъду, аны айнууна 7,4 миллиард сом бѣлюнорюккъу. «Мамисонда» жылы къайсы кезиунде да солурга жарарырыкъды.

Не жаны бла да билеклик этгендиле

Къыралны жанындан болушлыкъ этилгенини хайырындан Ставропольну гитче эм орта предприятиялары ишчилерини 98-ден аслам процентин жерлеринде сакълапгандыла, деп билдиреди крайны Правительствоосу аппаратыны информация политика жаны бла управленясындан.

Экономиканы эпидемияны хатасы бютон бек тийген бѣлюмлеринде ишлеген предприятиялага ахча болушлыкъ этилгенди. Быйылны апрель-майында гитче эм орта бизнесге кирген 35 минг предприятияга 1,5 миллиарддан аслам субсидияла берилгендиле.

Урунуу коллективлени азайтамазга процентсиз алынган займла да болушхандыла. Банкала да 4 мингден аслам организацияга кредит каникуланы беруичюну дурус кѳргендиле. 1 июньда предпринимательле ишлерин жангандан башларча энчи кредит программа да ишлеп башлаганды.

Кемчиликлени кетергендиле

Къарачай-Черкес Республиканы Жамауат палатасында мектепде окъуучуланы аш-азыкъ бла жалчытуу системаны проблемаларын тинтендиле эм аны игилендируу амалларын излегендиле.

Регионну билим беруу эм илму министри Инна Кравченко белгилегенича, окъуучуланы исси аш бла аууландырууну, билим берууде болумга эм хауаны халына кѳре, дайым игилендире турурга керекди. Ол билдиргенича, 2020 жылны 1 сентябринден башлап субъектнин битеу мектептеринде башланган классланы окъуучуларына, ала уа 24 минг сабий боладыла, исси азыкъ бериледи. Ол ишге федерал бюджетден - 87 миллион, республиканыкъындан - 8 миллион сом, муниципалитетледен да 900 мингден аслам ахча бѣлюнгенди. Тергеулеге кѳре, бир сабийнин бир кере аууландырырга 56 сом 70 капек къоратылады.

Жылы аллындан бери башланган классланы окъуучуларын исси азыкъ бла жалчытууну юсонден министрствого 66 тарыгъуу келгенди. Аланы асламысында сабийлеге сууугъан ашны бергенлери, аны хазырланууну качествоуу бла байламдыла. Инна Кравченко хар алай обращениядан сора мектепледан ангылатуу илзенгенин неда тинтиле бардырылгъанларын айтханды.

ТАСС-ны материалларына кѳре
КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия хазырлаганды.

Тѳгерек стол

Тюрлю-тюрлю мадарланы хайырлана

«Иш кѳллю Россей» организацияны КъМР-де бѣлюму, Нальчик шахар округну Урунуу эмда адамланы иш бла жалчытуу арасы бла бирге видеоконференция халда «тѳгерек стол» бардыргандыла. Анда республиканы урунуу рыногунда болумну игилендирууну юсонден сѣлештингенди. Видеоконференцияга предпринимательле, регионну Сатыу-алуу-промышленность палатасыны, «Опора России» эмда «Партия роста» биригиулени келечилери да къатышхандыла.

Араны башчысы Татьяна Канунникова ишсиз тургъан адамланы жа-

мауат жумушлагъа чакъыргъан организацияланы субсидияла бла онгуруну юсонден хабарлагъанды. «Бизнесге шѣндоу къыйын болганын аныгълайбыз. Быйыл бизини учрежденияда эсепте тургъанланы санында предпринимательство бла кюрешууну къыйгъан 150 адам барды. Ишсизге саналгъанланы саны уа 17591 инсан болады. Аланы аслам кесеги бу тизмеге быйыл къошулгандыла», - деп белгилегенди Канунникова.

Ол дагында Россей Федерацияны субъектлеринде урунуу рынокада болууну игилендируу жаны бла къошакъ мадарла этилгенин билдиргенди.

Башында айтылганыча, ишсиз тургъан адамланы жамауат ишлеге (1-3 айгъа) чакъырып хакъ тѳлеген организацияланы ол къоранчаларыны бир кесеги кеслерине къайтарылады. Субсидияны бир айлыкъ ѳлчөми МРОТ-дан артыкъ болмайды, адам ненча кюн ишлеги-нине кѳре тергеледи.

Быллай болушлыкъ налогла, тазирле, процентле эмда башха тюрлю тѳлеуле жаны бла борчлары, къайтарылмай къал-

гъан бюджет инвестициялары бла субсидиялары болмагъан предприятиялага бериледи.

Ызы бла Татьяна Канунникова «тѳгерек столга» къатышханланы сорууларына жууапла бергенди. «Иш кѳллю Россей» да видеоконференциядан битеу маганалы информацияны организацияны санында болгъанланы барына да жибергенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

ДАТА

Шимал Кавказны халкъларыны кыраллыкъларын кырауда биринчи атлам

Граждан урушдан сора Шимал Кавказда совет власть кесини кючюн тас этгенди. Ол жалаанда 1920 жылда жангыртылады. Алай ол регионда миллет-кырал жумушланы бардырыуга артык улуу себеплик этмегенди. Ол а бу кезиуде жаш совет кыралны Кавказ бла байламлы программасы болмаганын бла байламды. Башха жанындан а Октябрь революциядан сора кезиуде Тау республиканы оюучулары совет властыа кыжау болганлары, регионда жашаган халкыла миллет-кыраллык кырауда кюрешгенлери да бургандыла жангы Россияни Кавказдан.

Мында болумну юсюнден а арагга Орджоникидзени доктларындын белгилли этилип турганды. Ол «Шимал Кавказда Граждан урушну жылы» деген докладында уа Терк республикада болумну, халкъланы энчиликлерини, аланы араларында эмда кызаакыла бла халланы юслеринден тынгылы билдиргенди. Терк республиканы халк комиссарларыны советини юсюнден а ол былай жазганды: «Ол тау халкъланы жалынчаксызлыкълары ючюн кызауат болмаганды, совет власта да туйюл эди –нейтралитетни тутхан власть болганды...»

Терк республика анга салынган политика ышаныулыкъланы толтурмаганы баям эди. Алай бла 1919 жылда 4 февральда ингуш халкыны съездинде Орджоникидзени башламчылыгы бла жалынчаксыз Тау республика кыраууну юсюнден айтылады. Ленин а аны юсюнден биягы Орджоникидзени письмосундан биледи: «Владикавказны бла Ингушетияны тийрелеринде кызауат ыйык барды... Ингуш халкыны съездинде мени башламчылыгым бла Тау республика кыралганды...», - деп жазганды ол.

Тарыхчыла белгилегенлери ча, Орджоникидзе регионда

аскер эм политика болумну терк сезгенди. Ол кезиуде кызаакыла акъ аскерлеге совет властыа кыжау кызауатда болушлук этгенди, аны бла бирге уа ингушлуланы бла кызаакыланы араларында даулашла эрттеден да жюрютюлгенди. Тау республика уа кызаакыланы бла тау миллетини араларында кыжау улуккуну салып, кавказлыланы совет властын жанына буругга керек эди.

Алай бла озган ёмюрно 20-чы жылларында совет власть Шимал Кавказда политика-идеология жангыртуланы синдириуно амалларын излеп башлайды. 1920 жылда Кавказда тюрло-тюрло конференцияла, съездле, кенгешле, жыйылыула бардырылгандыла. Алада партия ишн, совет мюлк кыраууну юслеринден кеп айтылганды. Орджоникидзе бла Киров жыйылыулада кыралны ара власть органларыны атындан докладла этгенди.

1920 жылда 6 сентябрьде РКП (б)-ны Ара Комитетини Политбюросуну жыйылыуу бардырылады. Анда сюзюлген соруула бла бирге Шимал Кавказда болумга да кыралды. Анда Сталинге «...тау халкъланы сейирлерин саклаган политиканы бардырырга эм анга надзор тамамлау жаны бла мадрала толтурурга...» буорулады.

Граждан кызауатдан сора уа Шимал Кавказда политика болум ышангылы туйюл эди, большевиклеге кыжау кылымылдауа ючюлгенди. Аны себепли Кавказда бла Кыобанда советлеге кыжау турганланы тохтатыу кырал магнаналы ише саналганды.

1920 жылда 14 сентябрьде Сталин Политбюруну кезиуде жыйылыуунда доклад этеди. Андан сора тау халкыла административ автономияны мурдорунда эркинликле берирге оюу чыгарылады. Сталин а РСФСР-ни толук эркинликке келе-

чисича Кавказга ашырылады.

27-29 октябрьде Владикавказда Шимал Кавказны коммунист биригулерини кенгешлери бардырылады. Сталин, анда селеше, Россейде политика болумну юсюнден айтады, алай регионда Тау республика кыраурга белгилеген а сагынмайды. Ол а бу кырал биригуге кыжау болганлары, алай ала ачык селешмегенлери бла байламды. Сталинни акылына кере, тау жамауатны совет кыраллыкыны кючлеуге кытышдырырга керекди, жалынчаксыз Тау республика уа ол жаны бла жангы амалды.

17-ноябрьде Терекни халкъларыны экинчи съезди чакырылады. Анда Сталин Тау республика кыралганын белгилли этеди. Ызы бла анга кирген миллетини съездлери болады. Алада уа бу оюуну магнанасы, андан ары регионда социалист тюрлениуени юслеринден атылатылганды.

1920 жылда 25 ноябрьден 1 декабрьде дери Нальчик округда съезд бардырылады. Анда уа Кыабартыны бла Малкърны Тау республикага кышууларыны нызамы сюзюлгенди. Ол жер бла байламлы соруулары тамамлар мурат бла чакырылган эди.

1921 жылда 20 январьда ВЦИК Тау республика кыралганы юсюнден декретни кыбыл кереди. Ол РСФСР-ни кыраууну киргени да тохташдырылады. Декретте тийишлиликде республика алты округга юлешингенди: Чечен, Ингуш, Осетин, Кыабарты, Малкър эм Кыарачай. Владикавказ аны административ арасы болганды, бу шахар Грозный бла бирге энци административ кыраумга чыгарылгандыла эмда Тау АССР-ни ЦИК-ине тюзюллей бойсунганлары белгиленгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Бушуу

ГУРТУЛАНЫ Бертни жашы Элдар

Кыабарты-Малкърны маданиятына уллу бушуу сынарга туюгенди. 2020 жылда 19 ноябрьде белгилли жазуучу, журналист, Россей Федерацияны эм Кыабарты-Малкър Республиканы культурасыны сыйлы кылулкчусу, Россей Федерацияны Жазуучуларыны сюзуну эм Журналисттерини сюзуну келечиси, ахыргы чыгарма организацияны саугасыны лауреаты Гуртуланы Бертни жашы Элдар жашаудан кетгенди.

Гуртуланы Элдар 1935 жылда 2 июньда Акъ-Сууда бюгонню малкър адабиятны мурдорун салганладан бири Гуртуланы Бертни юйорюнде тууганды. 1950 жылда орта билим алып, Кыыргыз ССРде Фрунзени медицина школуна тауухсанды. Урунуу жолун Тянь-Шаньны областылы санэпидстанциясында башлаганды. Малкър халкыга реабилитация этилип ол республикага кыайтханда, Тырынаууну медсанчастында санитар врачны болушлукчусу болганды.

1959 жылдан 1968 жылга дери Бертни жашы Элдар республиканы китап басмасында урунганды, ол кезиуде КМККУ-ну тарых-филология факультетинде билим алганды. 1968 жылдан 1982 жылга дери республикалы радиону баш редактору болуп ишлегенди, 1982 жылдан башлап оналты жылны ичинде «Нюр» сабий журналны редакциясына башчылык этгенди.

Гурту улуну адабият ишини аллы жыйырманчы ёмюрно 60-чы жылларына келеди. Аны биринчи хапарлары «Тенгеле» деген китапка киргенди, ол дуня жарыгыын 1962 жылда кюргенди. «Акъ телефон», «Мелекледе кыо-

накыда», «Хаджи-Абрекни хапарлары» деген хапарла жыйымдыклары оюуучуланы уллу сыймекликлерине тийишли болгандыла.

«Кызылкыанат тангла-рым» эм «Шамсудин кыаласы» романлары аны фахму-суну бийиклигине шагатылык этгенди. «Кыарагыч – эсериуно териге» хапарлары бла повестьлени жыйымдыгыны чыккыанын а малкър адабията энци болумга санарчады.

Жазуучуну аты Кыабарты-Малкърдан тышында да белгиллиди, ол аслам хапарланы, романланы, повестьлени автору. Аны чыгармалары ара газетледе эм журналда басмалангандыла, орус, инглиз, испан, немис, словак эм тюрк тиллеге кечюрюлгенди.

Гуртуланы Бертни жашы Элдарны, ахшы инсанны, фахмулу жазуучуну эм халкыны тийишли уланыны аты Кыабарты-Малкър Республиканы жамауатыны эсинде ёмюрлеге сакланыркыды.

КМР-ни Маданият министрвосу, КМР-ни Жазуучуларыны сюзуну, КМР-ни Журналисттерини сюзуну.

Кырау

Музейни ичи экспонатла бла тола турады

Миллетибизни атын айтдырган жигит Байсолтанланы Алимни музейи ишленип, ичи экспонатладан толтурула турады. Бюгонюкюде анда болумну кыалайлыгын керюк эм не болушлук кереклисин ангылар мурат бла анда Кыарачай-Малкър халкыны маданият жаны бла координация советини келечилери болгандыла.

Барыбыз да билгендиктен, музейни кыуанчылы ачылыуу алыктын ётмегенди. Алай объект ол кюнге 90 процентте хазырды деп айтырга боллук-буз. Алимни кыарындашындын тууган Байсолтанланы Алий эшиклени ачканында, жюрегитиз кыуанган эди. Ариу, тап, миллет хазнабызны жорукуларында жарашдырылган оюу эм андан ары кириб а - Алим Юсуповични кители, портрети, майдаллары тагылган эм дагыда кеп тюрло сейир экспонатладан толук зал. Хар неда кем жеринде. Советни келечилери эслеген бир кесчилик - суратла бла кыагытла орнатылган стендлеге чырак жарык аз туюшени.

Музейде газ болмаганылыкыга, температура ток пещ бла бир халда сакланады. Арбаз да айтат жасалыпды. Алий Сафарович билдиргенге кере, бюгонюкюде Янкой элни администрациясыны башчысы Бепайланы Илияс музейни аты жазыл-

лык кыангаланы хазырлау жумуш бла кюрешеди. Объекти саулай да кырулушуна сметалага кере 2 миллион сом чаклы ахча кетгенди.

Тюбешуге Мызыланы Таубий да келгенди. Ол хазырап чыгарган «Алим Байсолтанов – легенда Балтики» китапны энгта да бир ненча экземплярны басмаларга кереклисини юсюнден да айтылганды алайда. Бу жумуш объектни кыуанчы халда ачылыууна тамамланса иги боллугу чертилгенди.

ТАПАСХАНЛАНЫ Аминат.

Кыармашуу

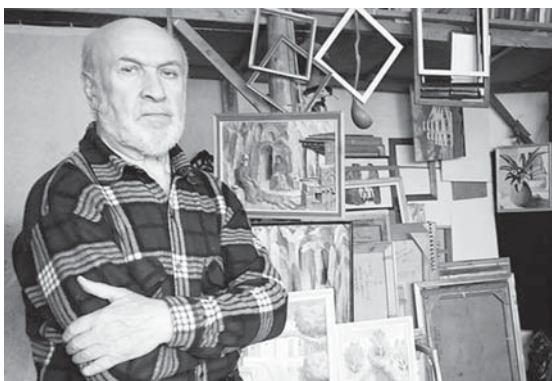
Подстанция кыышха хазырды

Кеп болмай «Каббалкэнерго» компанияны специалисттери план бла бардырылган профилактика ишлени кезиуде 110 кВ кюч бла ишлеген «Долинск» подстанцияны тозураган выключателин алышхандыла.

Подстанция 1974 жылда ишленгенине да кыарамай, бюгонюкюде Нальчикни больницаасын, административ мекамларын эм башха уллу объектерин да ток бла жалчыта-

ды. Болсада аны эски болган аберилерин алыша турмаса жарамайды.

Бу жол да энергетикле жау кыуюлган выключатель жараууз болганын эслегенди. Аны бар керек затларын жангыртып, абонентле жунчумазча кысыха заманны ичинде тынгылы ремонт этип бошагандыла. Саулай ишлеге «Россети Шимал Кавказ», 3,5 миллион сом жойганды.

Мудах сабийлик

Ол Хабазда тууганды. Анга жыл да болгунчу атасы Улуу Ата журт уруша кетгенди. Алай бла анасы Магдаланы Архотну кызы Мариямны кьолунда эки сабий кьалгандыла: Тахир бла Ибрагим. Башха жерледеча болмай, бу элде фашистле 1942 жылда августдан экинчи жылда февральга дери тургандыла – сау алты ай. Ол чакыны ичине баш иеси уруша кетген тишируу эки кьаганаць сабий бла кьалай кечингеннин айтхан кьыйынды.

Артада уа ала сьоргун жолуна чьыкьгандыла. Ибрагим былай айтады: «Манга беш жыл болмай эди. Сабий кьеп затны эсинде сакьлайды эм кьоргенин битеу жашау узуну биргесине элтеди.

Хабазда бизни ююно эшигин суку кьакьгьанларында, алыкьа кьарангы эди. Анабыз эленип, эшикни ачканда, аскерчиле кирип, орусча не затла айтханларын биз, балала, ангыламагьанбыз.

Унутулмазлыкь такьыйкьала

Анабыз бизни терк окууна кийиндирди, эшикге чьыгаргьанда, эки жаныбыздан эки солдат соевленлери, эл кьыйрында

Терсликни ангылау

Кьечгюнчюлюк адамны не жаны бла да сынагьан кьуч болгьанын Ибрагим биледи. Жашауда ол оюмгьа кьеп кере келгенди.

Бир эрттенликде анасы намаз эте тургьанлай, ишге ашыкьдыргьан бригадир, кирип келип: «Не намазды бу?! Ишге тебیره!» – деп, табаны бла ургьанды аны. Мариям комендантха барып тарькьгьанды. Аланы ненча тюрлюсюню хапарын эшитип келебиз – асламысы бетлерин ташлагьанла. Бу уа кьечгюнчюню кьоруулагьанды. Андан сора да, бу юйорге жаны ауруп, баям, кьыралны терслигин кьорюп, Занкишилагьа ахлуларын табаргьа болушуп, аланы Кьыргызстанга Иссык-Куль жагьасында Сарабулах элине ашыргьанды.

Тюзлюк жакьчысыз

кьалаймайды

Экинчи юлгю: Занкишиланы Ажону жашы Хусей, ол заманда кьеплеча, душманга жесирге тюшгьенди. 1944 жылда экинчи фронт ачылгьанда, совет жесирлени

Юбилей

Аны чьыгьармачылыкьыны ёзек магьанасы – халкьыбызны тарыхы, кьадагы, маданияты

Занкишиланы Хусейни жашы Ибрагим, Кьабарты-Малкьарны Кьырал саугьасыны лауреаты, малкьар байракьы автору, халкьыбызны тарыхын, тюрлю-тюрлю заманлада жашау турмушун, сынаула бла кьорешин суратха салгьан факхмулу жашладан бириди. Бу кюнледе анга сексен жыл болады.

анына. Ол аны суратларында да кьоргюзтеди.

Хунерини чирчиклери

Биринчи жыллада кьечгюнчюлене сабийлерин бырнак этип, Ибрагим шолгьга кьеч баргьанды – он жылында. Таулу жашчьыкыны сурат этерге хунери болгьанын а биринчи устазы эс-легенди. Школда сурат ишлерге керек болса, аны излегенди. Ариу суратлары ючюн а хар

Диплом ишини темасы уа «Малкьарлыланы тин маданиятлары эм тарых кьадагьлары» деп болгьанды.

Чьыгьармачылыкьыны баш темасы

Окьуудан кьайтханлай окьууна аны кьормючлеге кьатышыргьа чакьырып башлагьандыла. Факхму ёзегин эслемеселе, алай да болмаз эди. Республикалы, зоналы, россей кьормючледе аны суратларын кьоргенле бир да унут-

алгьынча, не заман, не жел, не кьырал терслик оймасынла. Бу кьормючню кьурагьанлагьа баш урама. Хорхина».

Белгилилик

Былайда бир белгили зат чертиледи – Ибрагим суратларын кесине махтау излеп угьай, халкьына ыразылыкь излеп ишлегенди. Кьарауучула аны ангылагьандыла. Былай чьыгьармаланы этген художникни журюге уа кьалай эригеннин ким, кьалай сьзле табып айталсын?

1994 жылда Занкишиланы Ибрагимни кьечгюнчюлюкге аталгьан кьормючю бизде, Кьарачай-Черкесде да баргьанды. Ол кьеплени эслериндеди. Аны ючюн республиканы Кьырал саугьасына да тийишли болгьанды ол.

2012 жылда уа художник «Кьарачай-малкьар нартла» деген экспозициясын кьоргюзтгенди. Нартла – бизни ата-бабаларыбыз аны суратларында, тауруулада сакьланганча, ариу, жигит, жашау кьайгылы кьорюнедиле. 2015 жылда уа Нальчикде сурат искусстволаны А. Ткаченко атлы музейинде Занкиши улуну «Адам. Юй. Терек» деген

кьормючю болгьанды. Быыйл 8 мартда Нальчикни Курорт залында кьечгюнчюлюкню юсюнден аны жыйырма алты суратына кьарагьандыла ары келгенле.

Юйор

Занкишиланы Ибрагим Ростовда окьугьан заманында тюбегенди жашау нёгерине. Кьазакьы тишируу Людмила Гвоздева бла ол юч сабий ёсдюргендиле. Аналары, Жамиля, Алим, Алий да миллетибизни маданиятын кимден да иги биледи, адет-тёреlege кере жашайдыла, малкьар тилде ариу сёлешеди.

Сабийлени кичилери Алий атасыны ызы бла барады, художникди. Аны жетишимлерине Ибрагим бек кьууанады. Бю-тюнда аны жарыкь боюла бла ишлегенин белгилейди. Ол а, баям, кьадагына ыразылыкьданды.

Ибрагим бир интервьюсунда чьыгьармачылыкь бла кьоршөгөн адам энчиди, ол искусствону жолунда кеси жангьы барады деген оюмну айтады. Бу усталыкьда алай болур, жашауда уа халкьыны тарыхын суратлагьа кийирген художник кьайсыбызны да кьарындашыбызды. Энтта да кьеп огурулу жыланы кьууандырсын миллетин.

Ишчи жеримде кьезом тохтагьан жерде Занкишиланы Ибрагимни «Таулу тишируу» деген сураты тагылады. Аны аты, Исса файгьамбарны анасыны атыча, Мариям болгьанын билеме.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

СОЛДАН ОНГГА: олтургьанла Тёппеланы Алим, Кьудайланы Мухтар, Этезланы Бахуутдин; соевленле Бачиланы Хамзат, Занкишиланы Ибрагим, Журтубайланы Махти, Тетууланы Хадис, Табакьсойланы Мухтар.

Жангы жылдан энчи саугьала алгьанды – карандашла, боюла, альбомла, кьагьыт... Художникден башха усталыкьда кесин кьормегенди Ибрагим.

Аскер-тенгиз флот, окьуу, юйренюу

Ата журтха, халкьы асламыча, Занкишиланы 1957 жылда ючюнчю майда жьыйылгьандыла. Юйлерин, башха таулулача, артха сатып алып орусупладан, жашау тиричилик этгенди. Школну бошагьанлай, Ибрагимни аскер кьуллукьыга чакьыргьандыла. Ол флотха тюшюп, аскер борчун төрт жылны Кьырымда толтургьанды. Суратаха факхмусу анда да жарагьанды таулу жашха.

Андан кьайтханлай а Дондагы Ростовда М. Греков атлы художестволу училищеге киргенди. «Сен оюмларыны суратланы юслери бла кьоргюзторге сюе эсенг, алгьа ол ишге юйренирге керексе. Башхаланы сынауларынын биллип, техникага юйренип, алай башларгьа керексе искусствону бу тюрлюсюне жолунгу», – деп оюмлайды ол.

Аны ол жыллада факхмулары бла сейир этдирген художникле уа – нидерландиячы Ван Гог, голландиячы Рембрандт, орус художестволу Валентин Серов, Михаил Врубель, Николай Рерих... Былдан Ибрагим, жарыкьны, кьарангыны жайырына, битеу да адам улу чегерге боллукь сезимлени суратда кьоргюзторге юйренгенди.

майдыла, аллай терен магьана барды Ибрагимни хар бир боуу тартыуунда.

Россейни Художникле союзуну 1980 жылдан бери келечиси Занкишиланы Ибрагимни энчи экспозициясы уа биринчи кере 1989 жылда болгьанды. Анда кьоргюзторге ол кьечгюнчюлюкню темасына 1980 жылдан башлап (алыкьа ол затны юсюнден айтыргьа эркинлик болгьунчу) талай сурат жазырагьанды. Ол санда жыйырмадан артыкь ишден кьуралгьан «Эсде тутуу» деген циклни.

Зулмулукьну керти ачкьылай

Ол кьормючге халкь кьалай жьыйылгьаны эсимдеди. «Тилек», «1944 жылны 8-чи марты», «Сьоргюнде кьалгьанланы жанлары туугьан эллерине кьайтадыла», «24 сагьат 14 кюн 13 жыл», «Кьара-Кьуумлада жоюлгьанла»... – отузгьа жете сурат. Аланы хар бирини кьатларында адамла иги кесек сюелгенди. Баям, суратда кьоргенлери бла кеслери, ата-аналары сынагьан азапны эсгерге.

Ол кюн оюмла айтылгьан киталда быллай жазыу кьойгьанды бир орусла тишируу: «Мен адам саны аз болгьан, алай а тини бийик болгьан халкьыны ётюрлюсюню аллында баш урама. Ол аламатды – журюкерликь кьатмагьаны. Сизге халалыкь, жигитлик, тюзлюк да төре болгьаны. Сизни журтларыгьыз ёмюрледе сюелсинле, аланы,

«НАРТЛА».

машинага жьыйып, Нальчикке келтиргенлери эсимдеди. Темир жол станцияда – жиялу, кьычырыкь, хахай. Вагонлагьа миндирди да, ашырдыла. Аны аллында кюн нартох кьурмач этген эдик да, аны жаулукьыга туююп алгьан эди анабыз. Андан сора зат да жокь...

Аланы келтирип Кьазахстанда бир кьула тюзге кьуйгьанда, бьорюледен сакьланьырча эр кишиле кече узуну ол буштукьла жандырып тургьандыла. Эрттенликде уа насыпсызланы ол тийредеги колхозлагьа юлешгенди. Занкишиланы бу юйорлери Талды-Курган областьны Киров районуну Энёк колхозуна тюшгенди. Анда аналары чюгюндюрде ишлегенди.

Германиядан Францияга, андан а Шотландияга кьечюргенди. Алайдан а юйлерине эркин этгенди. Пароход бла Одессага жетип тюшгенлеринде, аланы алайдан окьуна Сибирьге ийгенди, он жыл берип. Хусей, андан кьачып, поезде минип келе, бир лейтенант шагьатлыкь кьагьытын сурагьанды. Жууап алалмагьанда, аны таматасы майоргьа элтип баргьанды. Ол, таулу кишини хапарына тынгылап: «Бар, юйорюню изле, солдат», – деп эркинлик бергенди. Алай бла Хусей Хабазда кьоюп кетген юйорю 1948 жылда Иссык-Куль жагьасында талханды.

Ма андан ийнанады Ибрагим адам улуну халлалыгына, жандауурлугьуна, эртте-кеч болса да, тюзлюк хорлагь-

21 НОЯБРЬ – РОССИЙДЕ НАЛОГ ОРГАНЛАНЫ ИШЧИЛЕРИНИ КҮНЮ

«Инсанларыбыз, предприятияла, махкемеле төлеген ахча кыралыбызны айныууна, тюрлю-тюрлю социал программаланы толтурууга кьоратылады»

- Алим Сагитович, биринчиден, окуучуларыбызга сиз таматалык этген бөлүм не бла кьорашенин аныгытасак тюз болур.

- Бизни баш жумушубуз, битеу налог системаныча, регионну бюджетин толтурууду. Налогла энчи адамланы, предприятияланы файддаларындан, ырыскыларындан жыйылганы белгиледи. Бу ахча уа кыралны жашауун, айныуун жалчытыуга кьоратылады. Ма бизни бөлүм да бу кырал магыаналы ишке кесини кышумчулугун этеди.

- Сиз бу усталыккы кыалай сайлагансыз?

- Анга билип, иш этип окугунман деп айтырча туюлду. Экономика факультетни бошогандан сора бухгалтер болуп ишлегенме. Отчетланы хазырлап, налог органлага бергенимде, бу усталыккы да кергере боллук эди, деп сагыш этгенме. Бир жол а жерибиз барды, сие эсенг, ише көп деп чакырадыла. Андан бери 17 жыл озганды, алай усталыккымы алышханым бир кере да сокуранмаганды. Башха ише кергере онгум да болганды, алай унамаганды.

Налог органла уллу сынау, билим да бердиле. Мында ишлеп, усталыккыны жашырыныкларына юйренген башха не кыйын жерде да жетишмиле болаллыккы. Кертисин айтканда, бизге излемле уллудула, контроль кыатыды. Кесибиз да ишибизде кемчиликкени ачыктылап, аланы кетириуге, хайырлыккыны есдюруге бурулган жумушла толтурабыз. Битеу бу затла уа адамлага тапкыкыга этиледиле, ишибизни ачыккыгын жалчытадыла.

- Окуучуларыбыздан жүк да билдирмей, бир тюрлю документсиз банкка счётомдан ахамы алгандыла деген тарыгыулану эшитирге тошеди...

- Борчну биз жалаңда сюдно оңоуу бла алгунга боллукбуз. Асламында энчи адамла кыалай налогла бердиле – транспортка, жерге, ырыскыга. Аланы уа декабрьде төлеп кытуулуга керекди. Ол заманында этилмесе, борч жыйыла. Аны юсюнден билдириуу инсанга Россияны почтасы бла ашырабыз. Бизни ведомствону официалый сайтында «Личный кабинет» эсепте турганла уа электрон халда этиледи билдириу.

Биз башчылыкка алып ишлеген законлага тийишликке письмо ашырылгандан сора алты күндөн документ иесине жетгенине саналады. Андан сора ахамы төлгере он күн бериледи, бу кезиде да ол керилмесе, тийишли документле сюдге берилдиле. Материалла сюдге жиберилгенлерин айтып, инсанга энтта бир письмом ашырабыз. Битеу бу затланы

Атоланы Сагитни жашы Алим РФ-ни Федерал налог службасыны КМР-де Управленисында ишлегени 20 жылга жуууклаша келеди. Биогонюкде ол борчланы бир низамга келтириуу жаны бла бөлүмге таматалык этеди. Биз РФ-ни Налог органларыны ишчилерини профессионал байрамларыны аллында аны бла тобешип, жасакла нек төленгенлерини, бу усталыккыны энчиликерини юслеринден ушак бардырганбыз.

санаганым, тюрлю-тюрлю амалла бла адамга борчу белгиле этиледи.

Сюдно оңоуу ызы бла сюд приставланы службасына ашырыладыла. Инсанга ахамы төлгере энтта онг бериледи. Алай анга да жууап болмаса, жалаңда ол кезиде адамны ырыскысындан ахамы кыайтарыу мадарла толтуруладыла, ол санда банк картага арест салынып.

Налог терс саналганына ишеклик бар эсе уа, бизге келип, аны жангыдан сюзгере, өлчөмин билгире да онг барды. Бирде адам төлеулени заманында этип, алай ахча уа жерине жетмей кыалырга да боллукду - документлени толтурганда бир кемчилик этилип, не да башха сылтаула бла. Бу затланы да биз тинтип, жангыдан санайбыз эмда ахча артыгы бла алыннганы ачыктылап, ол артта инсанга кыайтарылады.

- Бирде налог органла жууапха тартуу системага ушайдыла дегени эшитирге тошеди. Бир ненча айтымда кыралда бу ведомство неге керек болганын аныгталлыккымысыз?

- Биринчиден, биз толтуруучу орган болганыбызны айтырга сюеме. Налог кодексге, башха праволу документлеге тийишликке ишлейбиз. Аланы уа биз чыгармайбыз – федерал, регион депутатла, Президент кыабил кердиле. Биз а, айтханымча, аланы жалаңда толтурган этебиз. Аны ючюн

бизге жууапха тартуу система деген терсди.

Сёзге, бирле республикада улоу налогну өлчөми асыры уллуду дейдиле. Алай бу тарихле да Налог кодексде тохтадырылдыла, регионну власть органлары уа аны өлчөмин сайлайдыла. Дагыда жасак ыгталаны юслеринден да утунмайык. Инсанланы бир-бир кыауумларына женгилик этиледи – саууктарына кере чекленген онглары болганага, ветеранлага эм башхалага.

Налогла юч тюрлю боладыла: федерал, регион эм жер-жерли. Инсанларыбыз, предприятияла, организацияла, энчи предпринимательле төлеген ахча уа кырал кесини боюнуна алган борчланы толтурууга кьоратылады. Ол санда социал программалага, кьоркыусулуккы жалчытыуга эм башхала. Сёзге, бизни Управление ахыр жылланы ичинде бюджет өлчөмлени артыгы бла толтурады.

- Сиз ишгизини не ючюн жаратасыз?

- Ишин сиймей, алай хар күн ары келген адам терсди. Ол коллективде да келишаллыккы туюлду, хар күндөн ачыуланып, мутхуз болуп турлукду. Кесинги, башхаланы да кыйнамай, жүрегинг тартахан усталыккы излгере керекди, деп акылым алайды. Мен а биринчи күндөн да ыразы болуп жүрөймө. Айтханымча, Управленига сынауум болуп келгенме, аны ючюн манга тынчырак да болур эди.

Бу иш а хар күн да билиминги, сынауну есдюруге излейди. Мен урунган жылланы ичинде көп затла алышынгандыла, налог органларыны ишчи болумлары да бир ненча кере жангырылгандыла. Шёндю уа хайыры программа кийрилгендиле, аланы да билгире керекди.

Хау, жумуш көлдү, кыйынды, андан солур заман да кыалмайды. Алай анга сейрини тас этмейме, кюнле бири бирине ушайдыла, жангычылыкка лага туюбейсе. Мен проблемаланы тамаларга, адамлага болушурга бек сюеме. Биреуню окууна ыразы этсем, кыуандырарсам, андан иги не барды?

- Шёндю экономика факультетде окугун студентлеге уа налог органла келигиз деп айталлыккымысыз? Мында ишлер ючюн кыалай билим, сынау керекдиле?

- Бизге практикага келедиле жаш адамла. Кезиуден кезиуге вакансияла бардыла, алай студентлирибизни барысын да ише салырча тенгли туюлдуле. Кертисин айтканда, кыалай бир зат этгенибизни керселе, бизге келирге ашыкмайдыла.

Жангы адамга уа коллективде болушук этиледи, совет заманладача,

наставничество институт да барды. Алай, айтханымча, адам кеси да билимге итинирге, иш келю болурга, адамла бла келиширге керекди.

- Тарихле бла ишлеген кыйын болур. Аладан солугунан а кыалай этесиз?

- Биз неден арыганса, оймю кыалаганса, дегре да болурла. Кюнчюно салып ишлесенг, солугунан да этесе. Алай мыйынги «ёчюлтоп», башха затха буруп кыйган тынч туюлду. Уруну заман бошалып, кабинетден чыккыганлай, ишинги да унутурга керекди. Ансыз «кююп» кыалырга боллуксыз?

- Сёзге, китап окуп солуламасыз?

- Кюнню узунуна асыры көп документлени, законланы, сюд оноулары окугундан, китапны кыолга алырга заман болмай кыалады. Кинону да сюеме, бютюнда кыарап бошогандан сора, ол жигит былай нек этген болур деп, сагыш этдиргени.

Биз дуня башында эм ариу жерледен биринде жашайбыз, онг болса, табиятта чыгарга, айт жерлерибизде болурга да бек сюеме. Дагыда юз жумушла да болушадыла солурга.

- Биз профессионал байрамкыбызны аллында тубейбиз. Коллегаларыгызга кыалай алгыш этерик эдигиз?

- Управленианы коллективи профессионал билимлиди, сынаулуду, бирге келишип ишлейди. Бери тошгениме бек ыразыма. Коллегаларыма уа ишлеринден кыуанырларын, жүректери жарык болуп, бир тюрлю кыайгырылука, сагышла кыинамазларын тежейме.

Налог төлеучюлени уа ырыскыларына салынган төлеуле не халда болганынын сюзюп турурга чакырылыккы эдим. Борч жыйылса, бир-бир чекле салынып, адам кыйналырга да болур.

Сёзге, солурга тыш кыралга барам деп, борчу ачыктылап, аэропортдан юйлерине кыайтханла да бардыла. Неда машинасын эсепте салырча чекле да кийирилге боллукдула. Былай кыайгылы ишлеге тошмез ючюн а алгадан финан болумугузуны билген игиди.

Былайда газетни окуучуларны УФСН официалый сайтында «Личный кабинет» бөлүмде эсепте турурга чакырырга сюеме. Алай бла сиз төлеулеригизни юслеринден билип турлуксуз, финансларыгызга башчылыккы эталлыккысыз. Дагыда ахамы юйден чыкмай, бу сервисни болушугуу бла төлгере, тюрлю-тюрлю соруулага жууапла алырга да онг барды. Эсепте турур ючюн а паспорт бла налог органга келирге боллукду.

Ушаккы ТИКАЛАНЫ
Фатима бардырганды.

Шартла

Продукцияны чыгаруу кёбейгенди

Быйыл октябрьге дери республикада эл мюлк производство бла кьорашен предприятияланы бары да 39,8 миллиард сом багыасына продукция чыгаргандыла, деп билдиргендиле СевКавстатдан. Ведомствода айтханларыча, озган жылны бу кезиуу бла тенгешдиргенде, ёсюм 4,2 процент болганды.

Республиканы аграр бөлүмюнде мирзеу жыйыу иш бошалганды. Нартох эмда чөплөу оруу, бир-бир жерледе картоф кыазууу эмда тахта көгетлени жыйыуу алыкка бардырадыла. Мюлкени барында да (нартохно тергемай) 224,9 минг тонна мирзеу жыйгандыла. Былтырны керюмдуюу бла тенгеш-

диргенде, ёсюм көп кыалмай юч процентге жетгенди.

Нартохно тирлиги уа иги да кыуандырчыра болганды. Аграрчыла андан 872,1 минг тонна (+10,8%) жыйгандыла. Дагыда чөплөуден – 23, картофдан – 164,1, тахта көгетледен а 330-мингшер тонна есдюргендиле.

Мюлкени барында да бу айны биринчисинде 270,7 минг тууар эмда ууак аяккы мал бар эди. Озган жыл бла тенгешдиргенде, аланы саны 1,6 мингге кёбейгенди. Юй кыанатлыланы саны уа иги да кыошанды – былтыр 3,8 миллиондан, быйыл 4,2 миллионга кёбейгенди.

Бу тарихлени келтиргенде, малланы

асламысын эмда кыанатлыланы иги кесегин адамла кеслери тутханларын белгилерге тийишлиди. Сёз ючюн, ийнеклени – 71,4, тауукланы – 42,3, кыйланы бла эчкилени уа 52,5 проценти аланыккыдыла.

Эл мюлк предприятияла, мюлкө, энчи предпринимательле эмда адамла кеслери малланы эмда юй кыанатлыланы өтлоринден быйыл (союлмаган ауурукка) 84,1 минг тонна (+2,7%) жарашдыргандыла. Сютден а 416,3 минг тонна (+4,6%) саугандыла. Дагыда тауук жумуртхаладан 175,4 миллионун (+2,1%) жыйгандыла.

Бир ийнек башына алып тергенде, сютден 5334 килограмм саулуганды.

Сёз ючюн, былтыр бу керюмдю андан иги да аз эди – 4620 килограмм. Тауук жумуртхала бла уа тюрлениу жоккуду – быйыл, былтырча, бир кыанатлы 199 жумуртка тапханды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлаганды.

ЖАНГЫ КИТАП

Абаданлагы, гитчелеге да хайыр келтирликди

«Искусствоведлени ассоциациялары» Битеуроссей жамауат организацияны Къабарты-Малкъарда бѐлюмюню председатели, белгили искусствовед Аппайланы Жаухар жазгъан «Изобретательное искусство Кабардино-Балкарии» деген китапны экинчи тому да басмаланганды. Ол кеси да эки бѐлюмден – «Ретроспектива искусства» эмда «Крупным пла-

барды: художестволу жашау эмда художестволу процесс. Экинчи кесекде уа художниклени чыгъармачылыкларыны юслеринден статьяла басмалангандыла. Аланы араларында республикада, андан тышында да белгилеле бардыла – Занчишланы Ибрагим, Мухадин Кишев, Михаил Аксиров, Галина Пак, Игорь Наседкин, Людмила Бейтуганова, Владимир Марченко; скульпторла – Кърымшамхалланы Хамзат, Фѐдор Калмыков, Гид Бжеумыхов, Михаил Тхакумашев, Всеволод Славников, Станислав Катони, Черкесланы Тахир; графикле – Герман Паштов, Александр Глуховцев, Заурбек Бгажнок, Валерий Захохов, Мухамед Кипов, Мурат Мисаков.

Автор кесини ишинде суратлау искусствону айныу жолун, художниклени чыгъармачылыкларында энчиликлерин ачык халда, социализмни эпохасында эмда Советлени къаралы чачылгандан сора жамауатны социал-тарых жашау болумларында эсе алып, баямлайды. Иллюстрация материалны да ол (автор) кеси сайлаганды. Ол да республиканы суратлау искусствосунда бютон къыйматлыгы саналганы ишледиле.

Сагъынылгъан экитомлукъ Къабарты-Малкъарны культурасы сейир болгъан аны бла шагъарейленирге сойген окъуучулары барысына да хайырлыды. Дагъыда аны бу теманы андан ары тинтилююне мурдор салгъан китапха санаргъа болукъду.

ТРАМЛАНЫ Зукура.

ном» - къуралады. Андан сора да, атланы указатели бла сурат къошулмалары бардыла.

Изданигъа илму эмда белгиле статья киргендиле. Ала уа авторну къырк жылдан аслам заманы ичинде жазылгъан, тематикаларыны кенглиги эмда башхалыклары бла бир бирден айырмалы болгъан чыгъармаладыла.

«Ретроспектива» бѐлюмде къабарты-малкъар суратлау искусствону айныуу проблемаларыны юслеринден сѐз

Редакциягъа письмо

Не уллу махтаугъа да тийишлиди

Былай дуниялыкъны юсюнден сагъыш эте келсем, урушда, кѐчгюнчюлюкте жоюла келип, кѐп сынаудан ѳтѳп, ариу жашагъаныбызгъа къууанам: ана тилибизде чыкъгъан газетибиз, журналларыбыз, китапларыбыз бар, радиода, телевидениеде берулеге къарар онгубуз да алай. Деменгиле къыралда жашагъанбыз. Тамата тѐлолени жетишмелерине хурмет эте, бюгон ата журтубузну атын ариу бла айтдыргъанланы да унутмайбыз. Аланы хар бири да халкъыбызны ниет байлыгъын, жигерлигин, тирчиликни кѐрѳюртюрге итинеди.

Аллай адамларыбыздан бири КъМР-ни культурасыны сыйлы къулулукъчусу композитор Этчеланы Шарабудинни жашы Музафарды. Бу кюнде аны туугъан кюнюдо да, малкъар газетни юсю бла анга ыразылыгъымы айттыргъа сюеме. Сабийлигинден окъуна жашау музыка бла байламлы этип, фахмулу сабийлеге деп ачылгъан музыка интернатда окъугъанды.

Айхай да, аны анасына бла атасына онжыллыкъ сабийни къолдан алай ийип къойгъан тынч туйюл эди. Алай ала аны маганасын ангалгандыла. Артада уа музыка училищеде, Краснодарда культура институдта да окъугъанды. Сау болсунла анга къыйын салгъанла. Бюгон ол бизни къууандырып жашайды. Аллах аланы да алай

къууандырсын.

Радиода харкюнлюк ишин белгилесек да аз туйюлдю, алай а «Салам алейкум!» деген фестивалны къурагъаны ючюн энчи махтаугъа тийишлиди Музафар къарындашым. Аны юсю бла ненча жангы фахмулу жашыбызны бла къызыбызны атларын эшитдик: Тѐппеланы Алим, Бийланы Аслан, Жаникаланы Элар, Этчеланы Ислам, Атмырзаланы Элар, Тюменланы Жаннет, Аппайланы Алим...

Аны хайырындан жангыдан къурала тургъан жырчыларыбыз, назмугъа макъам салгъан хунерли жашларыбыз, къызларыбыз да кѳрѳюнюп, эсленип башлагъандыла. Къайры элтсе да сохталарын, Музафар хорлам бла къайтханды, халкъыбызны атын жуукъда, узакъда да ариу бла айтдырып. Россейни артиадасында жаш тѐло фестивалында, Шимал Кавказны

жаш композиторларыны А. Дауров атлы конкурсунда, башха эришюледе да болгъанды ол хорламлы.

Ол къурагъан «Иман» жыр ансамбля а «Урал-Моно» халкъла аралы фестивалда гран-при алганды. Дагъыда Музафар бек сыйлы музыка саугъагъа тийишли болгъанды – «Алтын микрофонга». Къырал аны сыйлы къагъытла, ыразылыкъла, дипломла бла да саугъалаганды. Ол чыгъармачылыкъны халкъла аралы академиясыны академиклиди. Этчеланы жашлары Халкъланы шѳхлукъларыны алтын орденин да алганды.

Быллай чыгъармачылыкъ бла юрешген адамгъа махтау керекди, ол, кѳю кѳрѳюлюп, Аллах да болушуп, андан да иги ишлерча, алгъа барырга. Музафар, саулугъу, илхамы да болуп, бизни энтта да кѳп жылланы къууандырыгъына ийинама. Аны байрамы – музыканы байрамды.

Газет окъуучулагъа уа бир айтыргъым барды: узакъ созулгъан ауруу къоркъутханды, алай Аллахны къолундабыз. Ол барыбызгъа да, юйлерин-юйюрлерин тансыкъ этип, бизге бакъгъан докторлагъа да, салулукъ, ѳмѳр, насып, тюз оную берип, халкъыбыз тюз жолда барырга этсин.

БАЛЛИЛАНЫ Роза.
Огъары Малкъар эл.

Финанспа

Къытлыкъда, девальвацияда, инфляцияда да къайгъысыз турургъа амал табылырмы?

Сизни къолугъада 100-200 минг сом эркин ахча болгъаныча къарайыкъ. Жангылыкълада бизни бирде кризис, девальвация, инфляция, бирде уа бъланы бары бла да сагъайтханды турадыла. Банклада процент ставкала да азая бардыла.

Быллай болумда адам ахчасын къалай сакъласын? Чабып абери сатыпмы алсын огъесе тиймей банкдамы къойсун? Финанс планирование жаны бла специалистлени миллет ассоциациясыны башхысы Андрей Паранич «Комсомольская правда» газетни корреспонденти Евгений Беляковха битеу болгъан амалланы юсюнден хабарлаганды.

«Тыш къыраллагъа жибермей эселе, тенгизге барырма»

- Тыш къыралда курортха барыргъа умут этип тура эсегиз, жыйгъан ахчагъызын бир кесегин долларлагъа кѳчюрсегиз тап болукъду. Аны бла валютала бла байламлы къоркъудан къутулургъа болукъду. Алай мында бир затха эс бурургъа тийишлиди. Жаныгъызда ахчадан къыстырыкъ этмеген эсегиз, битеу къолда болгъанын солургъа къоратхан тюз болукъ туйюлдю. Аны себепли эки айлыкъ иш хакъны бир жанында тутсагъыз керекди.

«Айфон къоллу болайым, ол багъа болгъунчу»

- Абери сатып алынуу хатасы жокъду. Бютонда аны юсюнден аллындан окъуна сагъыш этип тургъан эсегиз. Алай быллай затланы иги сагъыш этип алыргъа керекди. Жангы модель чыкъгъаны неда девальвация болукъду деген хабарланы эшиттени бла ашыгъып тюкеннге чапмай. Аны ючюн, биринчиден, ол зат манга керекмиди деп кесигизге соруу беригиз. Мында дагъыда бир игиси – быллай къоранчла къыстарыкъ ахчагъа тиймей этилселе.

«Жангы фотоаппарат сатып алайым»

- Бу зат шошуна угъай, ахча келтирген ишге керек эсе, сѳзсюз, ол тюз оюм болукъду. Производство жумушлагъа этилген къоранчланы тюз инвестициялагъа санаргъа тийишлиди. Аны ючюн адам къурагъан бизнес, багъалы къагъытланы сатыу-алыу бла юрешген эсе игирек файдла келтиредиле. Алай анда да боладыла къоркъуула.

«Долларлагъа неда алтыннга жойыым»

- Къайсы кризисде да быллай сагъыншла кѳплени башларына келедиле. Алай ол хар заманда да тюз болмайды. Аны себепли быллай болумладан къоркъама деп, битеу болгъан ахчагъызын долларлагъа кѳчюрюрге керекмейди. Онжыллыкъ кезиуге къарагъанда, багъасы сом бла тергелген активлени фидалдылыгъы бийигирек болгъаны кѳрѳюнеди. Башхача айтханда, он жыл мындан алгъа депозитге долларладан бла сомладан тенг ахча салсагъыз, экинчиси сизге кѳбюрѳк фидла келтирлик эди. Ахчаны сыйы тыоше баргъанын эсге алсагъыз окъуна. Ол алай некиди десеиз, сом вкладла ючюн банкла иги да уллуракъ процентле тѳлегендиле.

Алтынны да барды энчиликлери. Эм биринчиси - аны адам сатып алса - НДС тѳлерге тиошерикди. Арта сатханда уа, бу налог къайтарылмайды. Багъалы темирни биржада сатып алса уа, аны анда багъасы кѳрѳюроле, тюз турады. Къыйын кезиледе уа, сѳзсюз, азаяды.

Огъесе акциялагъамы?

Россейлиле ахчаны (сомланы) неда тутадыла

Банклада сомла – 25 триллион.
Банклада долларла – 7 триллион.
Биржада инвестицияла – 4 триллион.

- Аны бла иги къыстырыкъ этгенле кюрешселе болукъду. Нек дегенде, шѳндюледе рыноклада болум артыкъ ангалашынуу туйюлдю. Акцияла 30-40 процентге окъуна учуз болургъа болукъдула. Аны себепли биржагъа келир юч жылны ичинде артыкъ изленмеклик ахчагъызын жиберсегиз тап болукъду.

Быллай заманны нек алдыкъ десеиз, статистика шартлагъа кѳре, биринчи жыл биржада къоранчла тиошерге къоркъуу 30 процент болады, юч жылгъа уа – жаланда беш процентди. Он жылдан сора процентни жаланда бир кесеклери бла тергеледи ол. Энци инвестициялы сѳтну юсю бла налогну да юч жылдан сора къайтарыргъа эркинлик бериледи.

«Борчларымы къайтарайым»

- Ол тюз оюмду. Нек дегенде, кредит тѳлеулени ставкалары не заманда да бийикдиле. Алай битеу къолда болгъан ахчаны банкирлеге берип къорыгъа да керекмейди. Бир кесегин жаныгъызда тутсагъыз иги болукъду. Ким биледи, ол неге изленип къалыр...

«Маскала эмда тушунча мажарайым»

- Келир заманлада къыралда аш-азыкъландан къыптыкъ болур деген къоркъуу чыкъса, инфляция уа бек терѳюк тебиресе, алай этюнню магъанасы да болур. Алай шѳндюледе уа быллай къоркъууланы бири да жокъду. Аны себепли къолда болгъан ахчаны барына да бу затланы сатып алыргъа керекмейди.

Басмагъа УЛЬШАГЛАНЫ
Мурат хазырлаганды.

«Биз банклагъа ышанабыз»

Ара банкны статистика шартларына кѳре, бизни къыралны граждандарыны сѳтларында 32 триллиондан аслам сомлары барды. Биз банклагъа ышанабыз. Ахыр онбеш жылны ичинде вкладланы страхованиясын этиу система ишлейди. Анга кѳре, банк лицензиясыз къалса неда банкрот болса, клиентлерине сѳтларында болгъан ахчаны (эм кѳбюсюс - 1,4 миллион сом) къайтардыла.

Арт жыллада Ара банк ключевой ставканы азайта барады. Шѳндю ол болмагъанча азды - 4,25 процент. Жылны ахырына тѳрт процентте дерти тиошерге окъуна болукъду дейдиле. Коммерция банклада вкладланы ставкалары да анга кѳре болуучудула.

Экспертле оюм этгенлерича, быллай азайтуу болгъанлыкъгъа да, банк вклад - энчи финансланы мурдоруду. Анда къолда болгъан ахчаны эзизден бирин тугуртга тийишлиди. Сизде бир миллиондан артыкъ сом бар эсе уа, артыгын башха жерлеге кѳчюрсегиз тап болукъду. Нек дегенде, келир жылдан башлап «миллионерледен» подоходный налог алып тебирерикдиле.

Бизни шахарны жарык орамларында мудахлык кепдү. Мутхуз кийимли адамла төгөрөкни толтуруп, ары-бери айланадыла. Ким – ашыгып, кыйгылы, ким – акырын, сагышлы. Алагы ушаргы кыркыгъанча, тереле, кекелерин, женгерин, этеклерин жашил чапырактадан толтуруп, башларын кекге буруп, сюеледиле. Аланы топлеринде тахтада сары, кызыл, ак гюлле чагъадыла.

Жол жанында бутсуз адам олтурады. Къарт да тойюл, жаш да кыйдан

Ызы бла, башын кетюруп, жашны мудах кыарамы бла тубешип, аны аллында бир терлиги болгъанча, адыргы этди. Сора, былайдан узагырак кыачса, ол сезим аны жеталмазлыгы башына келгенча, аны сактап турган тенг кызыларына ашыкды.

Жаш кеп турду аны ызындан кыарап. Бютюнда мудах болду аны кыарамы. Ол бу кыызга эрттен сайын гюлле берип турурга сие этди. Ак гюлле неда кызылла – ол сийгенлени. Аны, биргесине алып, шахарны жазда

КЕРТИЛАНЫ Сакинат

ТАРКЪАЙМАГЪАН МУРАТЛА

ХАПАР

болсун, ак ургъан сакъал-мыйыгы. Жыл санын айтхан а кыйынды. Ол хар заманда да былайда олтурады. Ингир алагы дери туруп, артда уа, кыарангы бет алса, бирле, келип, кюйоне алып кетерле...

Жолну энишге кызыла озуп барадыла. Бу базар жанына элтген орамда муштуул жюрогенлеге ушамагъан, жарык, сийдюмлю кызыла.

– Бусагъатдача, кеп ариу бир заманда болмагъанды, – дейди жаш, жанында жай кюннге ушагъан, сары-кызыл мандаринле сатхан тиширууга.

– Энди жашуа игиди. Кереклерин табып ёсгенле чырайлы боладыла. Биз а не, гитчелигибиз урушха тюшюп, сюегибиз кыатхынчы, ачылык, жалангачлык, ёксюзлюк сынап ёсек, аламаты боллук эдик? Кыйынлык кишини айтатмайды, – дейди ол, кыарамы базарга элтген жолда баргъанланы кимини бетинде тохтай, кимини сыртындан тюрте.

Озуп баргъан кызыладан бири, аланы аллары бла ёноп кетип, сора, буруп, арха кыарап, негерлерине не эсе да айтып, кыйтыды. Ол, ак кюллары бла алтын бетли бохчасын чыгарып, аны баш энишге этип, жашны аллында солдат берке бар ахчасын кыйду. Санамай, уагынын, уллусун да.

бюркюп чакыгъан орамларында, кышда ак жабыула жайгъан, кюзде сары, кызыл боула кез кыаматхан солду паркында, жайда уа жылы жауун тюбюнде салкынлыксыз айланаргыча, анга бек иги, бек багъалы саугыала алыргыча, ышаргъан бетине кыарай, ариу хычыуун кюлларын кюл аязында букдуртурга сие эди ...

Кызыны танымай эди ол. Алай иш анда тойюлдю: иш аны эсинде жашап тургъан муратдады. Бу мамыр заманда акылгы келишмеген уруш жашны санларын кыркыгъанды. «Ала эсенг, бирден алсанг а!» – деп, аз термилгенди ол! Аланы алгъанды, жашны иги жашуун юсюнден умутун а сансыз этип кыйгъанды.

Ол мурат а жашайды узун кюнлени, аладан да узун кечелени, бошала билмеген жылланы, ох-тух эте, тауушсуз кюйле тагъа, тарыгыула айта. Ёлалмайды, кеталмайды, бугъалмайды.

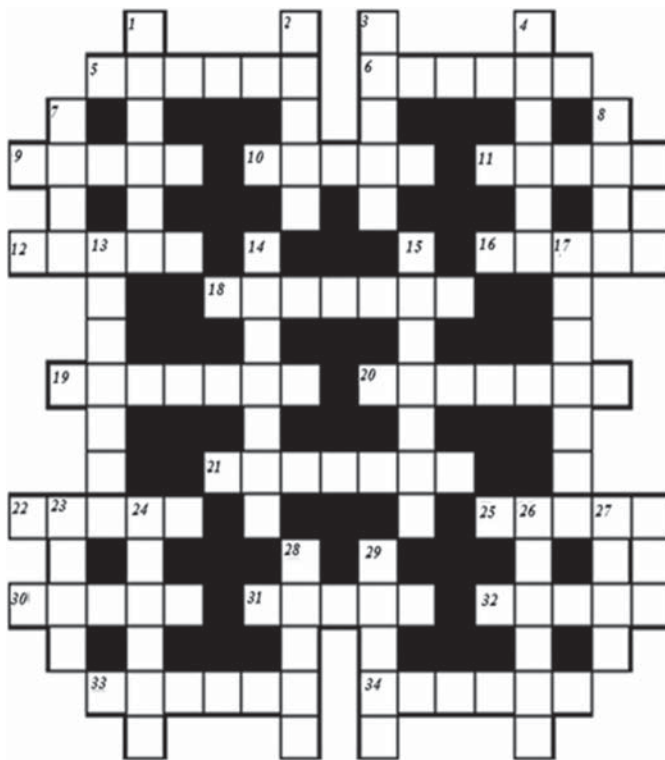
Бусагъатда да, бу жарык-мудах орамда, жашны узун кирпиклери букдуртурган ала кезлерине кюнуп, бара тургъан кызыланы ызларындан кыарайды. Жарык кийимле кийип, ышарып, кюлюп, жашуун ариу этерге сиймеген, шургулу адамла уа барадыла базарга, вокзалга элтген жолланы толтуруп.

Сёзбер

Энине: 5. Териси багъалы тоннга жараган гитче жаныуарчык. 6. Кыбуз макъам. 9. Алда адам улуну белюю. 10. Кекден аны тамычылары бла мелекле тюшедиле дейдиле. 11. Мал кечинген жер. 12. Кыатхан нартох сабак. 16. Къуя. 18. Жагынлы сабий. 19. Адамны терисин сары этген ауруу. 20. Гитче жаныуарчык. 21. Саулугы бол-

боюнсаны кыйырында тешигине сугулуучу таякчык.

Ёресине: 1. Жигит, кыарулу адамга, атха да айтадыла алай. 2. Эришиуде ол хорлайды. 3. Аллай жакыгъч таш барды. 4. Чурум. 7. Ананы кез жарыгы. 8. Машинада, арбада да болады ол керек. 13. Кюншу кырал. 14. Суу халлы жылтырауук уулу металл. 15. Жы-

магъан адам. 22. Юч-тёртжыллык кый. 25. Кыаганакагъа тиш чыкыгъанда таулула этиучо хантус. 30. Гырымкны бирси аты. 31. Ичи неюсю бла суу барган зат. 32. Аллахны беш фарызындан бири. 33. Кюйюкюк. 34. Жегилген ёгюз боюнун боюнсадан чыгармаз ючюн,

лыулу адамга алай да айтадыла. 17. Волга жагасында жашаган тюрк миллетни адамы. 23. Басма иш. 24. Бир оюмга келмей селешюн. 26. Кюнчыгышда жашаган адам. 27. Гюлени патчахы. 28. Ат сюрюу. 29. Кыулак, жюрек да кыуандыруучу адам.

ГАЗЕТНИ 130-чу НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН
СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 3. Кырал. 8. Фыргъауун. 9. Кыандагъай. 10. Дастархан. 14. Алхам. 17. Жална. 19. Сабанчы. 21. Атауул. 22. Агырыкы. 23. Айран. 24. Окъсуз. 25. Жантау. 28. Арслан. 30. Алдагъан. 31. Алтуу. 32. Саула. 35. Табасаран. 38. Сынчылау. 39. Ырхымлау. 40. Батыр.

Ёресине: 1. Хыянат. 2. Малкыар. 4. Омакылау. 5. Кыулак. 6. Антау. 7. Сакманчы. 11. Асмак. 12. Байлаулук. 13. Баразалау. 15. Чабакылы. 16. Ачыкылау. 18. Отлау. 20. Чырай. 26. Талпынуу. 27. Балас. 29. Салтыран. 33. Жаула. 34. Тасха. 36. Агуман. 37. Алысын.

Тюрлениле

Пенсия коэффицентлени сюзерикдиле

Театрда неда аллай башха организацияда чыгармачылык ишни бардыргъанлагы жыл сан бла байламлы страховоу пенсия болжалдан алгарак бериледи. Жангызда тамамлагъан ишлерине кере аланы стажлары 15-30 жыл болурга тийишлиди.

Пенсия законодательствого 2019 жылны 1 январында кийрилген тюрлениулеге кере, аланы пенсия коэф-

фициентлерине да кыараллыкды. Жангы системага кечююно да эсе алып, 2020 жылда ол 18,6-дан аз болмазгыча керекди. Жыл сайын анга 2,4 балл кшошула барлыкды, алай бла ол коэффицент акырын-акырын 30-га жетдирилликди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Къабарты-Малкыар Республиканы Парламентини депутатлары эм КъМР-ни Парламентини Аппаратыны ишчилери Къабарты-Малкыар Республиканы Парламентини Аппаратыны таматасы **ФОКИЧЕВА Наталья Хасановна** гы баш иеси **ФОКИЧЕВ Азамат Абисалович** дуниясын алышханы бла байламлы уллу бушуу этип кыйгы сёз бердиле.

Учредитель: Къабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары)
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат,
(баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиниклерин кыоруулау жаны бла Къабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Эссенуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графике кере 19.00 сагытта кюл салынады. 20.00 сагытта кюл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРТАНЛА:

Кетенчиланы Зульфия, Кучукланы Сафият - жууаплы секретарилары орунбасары; Теляланы Валентина (1, 2, 3, 4-чо бетле), Бийчеккуланы Жаннета (9, 10, 11, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1261 экз. Заказ № 2475
Багыасы 15 сомду.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Налычк шахар,
Ленин атлы проспек, 5
элкюр почтасы:
elbor_50@mail.ru